

Landbruget i 1952.

Af professor *K. Skovgaard*.

Det lykkedes ikke i det svundne år at nå frem til nogen afklaring eller afspænding i de storpolitiske modsætninger, der har udviklet sig siden verdenskrigens afslutning, og nogen forbedring i den storpolitiske udvikling bragte 1952 ikke. Man må derfor konstatere, at der ved dette som det forrige årsskifte er åben krig på fire fronter, og at en stor og stigende del af verdens hjælpemidler vedblivende skal beslaglægges til militære formål. Denne tunge økonomiske byrde gør det endnu vanskeligere at skabe bund og stabilitet i verdenshusholdningen efter krigens ødelæggelser, ligesom den forhaler eller umuliggør de forbedringer i menneskers levevilkår, som er så påkrævede i de fleste lande.

Ved årsskiftet i fjor stod man usikker over for, om de bestræbelser, der var udfoldet i slutningen af 1951 for at standse det af oprustningen skabte stærke inflatoriske pres på priserne, ville lykkes. Det viste sig i årets løb at blive tilfældet, i hvert fald foreløbigt, og priserne på en række vigtige varer blev ydermere tvunget ret betydeligt tilbage. Således faldt korn, sukker, oliefrø, gummi, uld m. fl. varer ret betydeligt i pris. Midlerne, der anvendtes for at modarbejde inflationen, var de internationale aftaler om råstofindkøb, der organiseredes i 1951, samt en strammere finans- og pengepolitik i en række lande; desuden har den af præsidentvalget i U. S. A. skabte afventende holdning med hensyn til landets fremtidige politik utvivlsomt virket afdæmpende på konjunkturudviklingen. Imidlertid krævede stabiliseringsprocessen sin pris, hvilket viste sig at være aftagende eller dog stagnerende in-

dustriproduktion, beskæftigelse og eksport, og de hermed opståede vanskeligheder virkede tilbage på handelspolitikken. Således måtte England og Frankrig, Australien m. fl. lande foretage indgreb over for indførselen for at rette betalingsbalancen op.

For Danmark medførte den internationale prisudvikling en betydelig forbedring i bytteforholdet med udlandet. Pristallet for importvarer faldt fra 486 i januar til 416 i september, medens pristallet for eksportvarer kun faldt fra 345 til 335, og bytteforholdet forbedredes dermed fra 71 til 81. Efter en tilbagegang til 79 i oktober blev bytteforholdet igen 81 for november.

I årets løb førtes den i 1951 indledede finans- og pengepolitik videre, og det lykkedes at standse inflationen og rette underskudet på betalingsbalancen op, så der efterhånden oparbejdedes en valutareserve. Engrospristallet faldt fra 383 i januar til 353 i september, men steg igen i oktober til 355 og blev 354 i november. Detailpristallet, der var 372 i januar og 373 i april, steg i juli til 378, og blev i oktober 377. Stigningen skyldtes imidlertid forøgede skatter, medens der ialt på de øvrige poster i prisberegningen var tilbagegang. Også her i landet gav stabiliseringen og konjunkturudviklingen sig udtryk i noget aftagende beskæftigelse og lavere industriproduktion.

1952 blev alt i alt et godt landbrugsår. Produktionen var lidt mindre end året før, men da priserne var højere, blev slutresultatet tilfredsstillende trods forøgede omkostninger. Som situationen nu ligger, hvor priserne næppe kan ventes at forøges væsentligt foreløbig, og hvor vore markeders aftageevne til de bestående priser synes begrænsede til omtrent de nuværende produktionsmængder, vil der ikke være udsigt til forøget fortjeneste igennem produktionsudvidelser ud over, hvad der kan ydes på landets egen jord. Opgaverne, der foreligger for landbruget, vil dermed som i de nærmest foregående år være at forbedre økonomien igennem produktivitetsfremgang, d. v. s. at bringe mere ud af de anvendte produktionsmidler. Men også på dette område er der meget at opnå.

Vejr- og vækstforhold.

Efter en ret mild vinter kom foråret meget tidligt, og allerede sidst i februar og først i marts kunne man mange steder påbegynde forårsarbejdet. Det standsedes dog af en eftervinter sidst i marts, men varmt og tørt vejr i april efter en tør marts gav de allerbedste betingelser for en hurtig tilsåning i en usædvanlig bekvem jord.

I det gode aprilsvejr kom der hurtig vækst i alle afgrøder. De forårssåede jorder grønnedes hurtigt, og da de overvintrede afgrøder var ved god magt efter den milde vinter, groede de hurtigt til, og udbindingen kunne begynde allerede sidst i april.

Sommerens vejrforhold blev meget nær op ad normalen, hvilket i den almindelige opfattelse vil sige kølig og fugtig. Maj var ret tør, men da temperaturen ikke kom højt op, slog fugtigheden godt til, og da nedbøren i juni blev høj og i juli—august normal, har tørke ikke skadet afgrødernes vækst, når undtages visse jyske egne, hvor både foråret og forsommeren gav under normal nedbør.

Kornafrøderne udviklede sig fortrinligt i det kølige, ofte skyede vejr, der gav en lang vækstperiode, og græsmarkerne gav både en god og stabil græsning sommeren igennem og et godt høudbytte. For rodfrugterne passede vejret imidlertid ikke godt, da der manglede varmeperioder til at sætte rigtig skub i væksten, ligesom klimaet var usædvanligt gunstigt for formerelse af alle slags skadedyr og sygdomme, der nedsatte væksten betydeligt.

Høsten faldt i august—september, og skønt høstperioden havde normal varme og kun normal nedbør eller derunder, var der for lidt tørre i luften, således at høstarbejdet ofte blev ret besværligt, ligesom der indhøstedes meget fugtigt korn. Alt i alt blev dog kvaliteten af både kærne og halm tilfredsstillende.

Den noget sene høst og vejrets udvikling i september forsinkede vintersædens såning, og efter et almindeligt skøn er der sået mindre arealer med brødkorn end i det foregående år.

Efteråret blev vådt og råt. Roemarkerne fik ingen chancer for at indhente den for ringe sommervækst, og græsvæksten gik tidlig i stå. Da de mange sygdomsangreb i roemarkerne yderligere bredte sig i august—september, gav roerne for lavt udbytte både af rod og top. Kartoflerne klarede sig dog mærkværdigt godt i det kølige vejr sommeren igennem, som især virkede skadeligt på bederoerne.

Rodfrugtoptagningen blev den besværligste i mands minde, og vedholdende regn forhalede arbejdet til langt hen i november måned. Vejret var højst ugunstigt for anvendelse af mekaniske optagningsredskaber i roemarkerne, hvorved den efterhånden ret begrænsede arbejdsstyrke belastedes yderligere.

Den langvarige roehøst og det fugtige efterår har ikke virket fremmede for udførelsen af de sædvanlige efterårsarbejder, og da vinteren så småt begyndte allerede omkring 1. december, har det været vanskeligt at indhente det forsømte.

De overvintrende afgrøder stod ved årets slutning højst forskelligt. Udlægsmarkerne blev i mange tilfælde påvirkede af den ofte svære stråvækst og sene høst, og efterårsvejret har ikke fremmet tilgroningen. Også vintersædsmarkerne fremtræder ofte med en tynd bestand.

Arealanvendelsen.

Landbrugsarealet blev efter tællingen i sommer opgjort til 3,127 mill. ha eller en tilbagegang på 12 300 ha imod året før, hvilket svarer til 800 landbrug af gennemsnitsstørrelse, 15 ha. Tilbagegangen viste sig statistisk som i tidligere år ved en tilbagegang i arealer uden for omdriften, medens agerarealet omtrentlig blev opretholdt. Medens agerarealet således siden 1939 kun er gået tilbage med 6500 ha, har der været en tilbagegang i arealer uden for omdriften på 126 000 ha. Selv om tilbagegangen i landbrugsareal og den samtidig stigende opløjning af arealer uden for omdriften ikke har ret meget med hinanden at gøre, betyder samtidigheden i disse arealforskydninger dog, at den totale virkning af landbrugsarealets formindskelse begrænses stærkt, da agerarealet giver større og

mere værdifulde afgrøder end arealer uden for omdriften, hvilket naturligvis er motivet for opløjningen.

For hovedafgrøderne var der i forhold til 1951 en fremgang i kornarealer på 56 000 ha, men en tilbagegang i rodfrugtarealer på 8100 ha, i »andre høstarealer« på 18 700 ha og i

Arealanvendelsen efter Det statistiske Departements tællinger, ha.

	1939	1951	1952	1952 ÷ 1939	1952 ÷ 1951
Hvede	133 500	80 800	75 000	÷ 58 500	÷ 5 800
Rug	137 000	119 500	135 900	÷ 1 100	+16 400
Byg	420 900	519 400	565 400	+144 500	+46 000
Havre	376 400	274 000	269 900	÷106 500	÷ 4 100
Blandsæd ...	303 900	267 300	273 500	÷ 30 400	+ 6 200
Bælgsæd	3 100	9 400	6 700	+ 3 600	÷ 2 700
Korn ialt	1 374 800	1 270 400	1 326 400	÷ 48 400	+56 000
Kartofler	69 500	105 000	108 100	+ 38 600	+ 3 100
Runkelroer ..	142 300	27 500	21 700	÷120 600	÷ 5 800
Tørstofrige roer	64 200	185 800	189 400	+125 200	+ 3 600
Kålroer	191 900	192 200	182 500	÷ 9 400	÷ 9 700
Turnips	11 800	5 700	5 000	÷ 6 800	÷ 700
Gulerødder ..	4 700	1 700	1 800	÷ 2 900	+ 100
Fabriksroer ..	39 600	71 200	72 600	+ 33 000	+ 1 400
Cikorierødder .	600	200	100	÷ 500	÷ 100
Rodfrugter ialt	524 600	589 300	581 200	+ 56 600	÷ 8 100
Andre					
høstarealer .	50 900	102 400	87 700	+ 36 800	÷14 700
Brak	31 900	7 000	5 100	÷ 26 800	÷ 1 900
Græs og					
grønfoder ..	740 000	747 100	715 300	÷ 24 700	÷31 800
Heraf lucerne .	19 900	29 500	30 400	+ 10 500	+ 900
Arealer i					
omdriften ..	2 722 200	2 716 200	2 715 700	÷ 6 500	÷ 500
Græs uden for					
omdriften ..	528 200	415 700	402 500	÷125 700	÷13 200
Læggeplads					
for tørv	—	7 400	8 800	+ 8 800	+ 1 400
Landbrugsareal					
ialt	3 250 400	3 139 300	3 127 000	÷123 400	÷12 300

græsarealer i omdriften på 31 800 ha. Brakarealerne formindskedes med 1900 ha og kom ned på kun 5100 ha.

Af *kornafgrøderne* var rugen oppe på førkrigsarealet, medens hvededyrkingen stagnerer og ikke kan genvinde sin i fyrreerne tabte position. Bemærkelsesværdig var en meget stærk fremgang i bygarealet, som nåede op på 43 pct. af det samlede kornareal. Foruden udviklingen af de meget stabile, stivstråede og højtydende bygsorter skyldes byggens fremgang naturligvis prisudviklingen, og med de gældende kornpriser kan man forudsige, at byggen vil fortsætte sin fremgang. Havre- og blandsædsarealerne viste kun små forskydninger, men er tilsammen gået tilbage med 137 000 ha siden 1939.

For *rodfrugtarealerne* var der kun små indbyrdes forskydninger, karakteriseret ved en fortsat tilbagegang i runkelroer og fremgang for tørstofrige roer. Kålroerne gik også noget tilbage, men efter den afvigte sommers erfaringer vil der blive sået flere kålroer til næste år. Det ser forøvrigt ud til, at det er ved at lykkes forædlerne at sætte tørstofindholdet i kålroerne mærkbart i vejret, en udvikling som vil styrke kålroernes stærke stilling betydeligt.

Agergræsmarkernes ret stærke tilbagegang på 31 800 ha skyldes dels de meget høje kornpriser i foråret 1952, dels reduktionen i kvægbesætningerne, men da kvægholdets økonomi er blevet relativt styrket i løbet af det sidste halve år, er det mest sandsynligt, at tilbagegangen har været af mere foreløbig karakter og ikke vil fortsættes.

Andre høstarealer.

Denne stærkt blandede gruppe af afgrøder måtte i år notere en ret stærk tilbagegang i areal, en tilbagegang som gjorde sig gældende inden for alle gruppens afgrøder undtagen raps, der havde stærk fremgang. Det samlede resultat blev dermed en arealtilbagegang på ialt 18 700 ha.

Frøarealerne afgav ialt lige ved 8000 ha, og nedgangen gjorde sig forholdsvis lige stærkt gældende for bælgplante- og græsfrø, medens roefrøarealerne havde en lille opgang. Da

frøpriserne stadigt som helhed ligger svagt på eksportmarkederne, og da der er rigeligt frø til forsyning af hjemmemarkedet, er der med de gældende kornpriser ingen udsigt til udvidelse i frøarealerne.

De vigtigste frø- og handelsplanter, ha.

Det statistiske Departements tællinger.

	Frø ialt	Roe- frø	Bælgpl.- frø	Græs- frø	Have- frø	Olie- hør	Spind- hør	Vinter- raps	Vår- raps
1952	49 704	3 598	16 553	26 103	768	5 900	3 200	11 000	2 200
1951	57 445	3 101	19 348	31 207	766	10 100	3 900	5 100	1 200
1939	41 900	3 615	10 197	23 435	838	—	—	—	—
	Sen- nep	Havesa- ger på friland							
1952	6 200	8 700							
1951	14 700	9 300							
1939	—	7 200							

Oliehør- og sennepsarealerne halveredes, en udvikling som skal ses på baggrund af de høje kornpriser og den forøgede interesse for rapsavlens, som giver en del mere i indtægt. Da rapsen lykkedes godt i år, er der udsigt til forøgede udlæg, men rapsdyrkingen vil være forbundet med en del risiko, da man hurtigt når op på det til forsyning af hjemmeforbruget tilstrækkelige areal, og raps ikke er let at sælge på eksportmarkederne, som iøvrigt har ligget svagt i det forløbne år for de fleste sorter oliefrø. I Sverige var man således nået betydeligt op over selvforsyningsgrænsen med raps, og det gik godt i nogle år med gode eksportfortjenester, men i år måtte man slå bak og igennem stærke prisreduktioner tvinge rapsarealet ned igen.

Høstudbytte og foderforsyning.

Man var i år indstillet på, at det samlede høstudbytte ville nå et højt tal, men Det statistiske Departements fornylig offentliggjorte foreløbige høstopgørelse overgik alle forventninger, da det samlede høstudbytte opgjordes til 135,7 mill. afgrødeenheder eller 3 mill. afgrødeenheder mere end det hidtidige rekordår, 1949.

Det har været almindeligt de senere år delvis at forklare landbrugets gode driftsresultater med gode høstår, men disse gentager sig efterhånden for ofte til at kunne være undtagelser. Der kan ske tilbageslag, det viste 1947, men ellers må man slutte, at niveauet for det danske høstudbytte nu ligger omkring 130 mill. afgrødeenheder, og at man er på vej op mod 140 mill. afgrødeenheder, sammenlignet med et niveau på 116 mill. afgrødeenheder før krigen og 120 mill. afgrødeenheder 1945—49.

Når fremgangen kommer så stærkt og pludseligt, hænger det sammen med, at der under og efter krigen fandt en opstemning af fremgang sted eller skabtes en latent fremgang p. gr. a. mangel på gødning og andre produktionsmidler, men med den rigeligere forsyning i de senere år og iøvrigt ved nyttiggørelse af efterkrigstidens fremskridt, kan produktionen frit udfolde sig. Man havde ganske den samme udvikling efter den

Høstudbytte efter Det statistiske Departements opgørelse.

	Mill. hkg			Mill. afgrødeenheder		
	1952	1951	1934-38	1952	1951	1934-38
Hvede	3,01	2,73	3,83	3,0	2,7	3,8
Rug	3,60	2,70	2,62	3,6	2,7	2,6
Byg	21,53	17,67	11,03	21,5	17,7	11,0
Havre	9,67	8,47	10,24	8,1	7,1	8,5
Blandsæd og bælgsæd	8,43	7,05	7,81	7,7	6,4	7,2
Korn ialt	46,24	38,62	35,53	43,9	36,6	33,1
Kartofler	23,49	19,50	13,49	4,9	4,2	3,2
Foderroer	184,27	205,29	243,30	24,7	26,9	27,9
Fabriksroer ...	20,22	25,01		4,5	5,8	
Rodfrugter ialt .	227,98	249,80	256,79	34,1	36,9	31,1
Hø				7,8	7,1	7,9
Halm				11,4	9,6	9,7
Græsning				34,8	34,8	34,0
Roetop, frisk				1,3	1,4	
Ensilage af roetop og grønfoder				2,4	2,6	
Høstudbytte ialt				135,7	129,0	115,8

første verdenskrig. I 1920—22 lå høstudbyttet på ca. 70 mill. afgrødeenheder eller det samme som før krigen, i 1923—25 nåedes ca. 80 mill. afgrødeenheder, i 1925—27 ca. 90 mill. afgrødeenheder og i 1928—30 100 mill. afgrødeenheder. Holder man efter den sidste verdenskrig samme tempo i den absolutte forøgelse i høstudbyttet som efter den første verdenskrig, skal man i 1957 nå ca. 145 mill. afgrødeenheder. Der forelå ganske vist efter den første verdenskrig særlige muligheder for en hurtig forøgelse i høstudbyttet ved en udvidelse af rodfrugtarealet på bekostning af brakken, men der findes også nu særlige muligheder i den forøgede mekanisering, nye hjælpemidler i plantedyrkningen og forøget erkendelse og viden.

Forøgelsen i høstudbyttet i forhold til i fjor er karakteristisk ved, at den hovedsageligt har fundet sted i Jylland, og at den kun skyldes stigning i kornafgrødernes udbytte.

Kornafgrøderne har givet 43,9 mill. a. e. i kærne og 11,4 mill. a. e. i halm imod henholdsvis 36,6 mill. a. e. og 9,6 mill. a. e. i 1951, men medens kærneudbyttet er steget med 25 pct. i Jylland, er fremgangen 20 pct. på Øerne. Alle egne har nydt godt af stigningen i kornhøsten, som skyldes dels at arealet er forøget med 4,4 pct., dels at høstudbyttet er steget med 15 pct. fra 30,4 hkg pr. ha i 1951 til 34,9 hkg i 1952. Der er stigning i hektarudbyttet for alle kornarter, og hveden når som landsgennemsnit 40 hkg pr. ha, byg 38 hkg.

Høstudbytte af kærne i hkg pr. ha.

	Hvede	Rug	Byg	Havre
1951	34	23	34	31
1952	40	26	38	36

Rodfrugterne er en overraskelse, idet det totale udbytte trods mange pessimistiske forudsigelser kun er gået tilbage fra 40,2 mill. a. e. til 37,1 mill. a. e. eller med 3,1 mill. a. e., men denne nedgang falder ensidigt på Øerne, da udbyttet i Jylland er nøjagtigt det samme som i fjor. Dette hænger sammen med, at der dyrkes forholdsvis mange kartofler og kålroer i Jylland, og begge disse afgrøder havde et højere udbytte i 1952 end i 1951,

medens det er bederoerne og i særdeleshed fabriksukkerroerne, der har svigtet.

Græsafgrøderne har med 43,3 mill. a. e. givet nogenlunde samme gode udbytte som i fjor, men høudbyttet blev 7,8 mill. a. e. mod 7,1 mill. a. e. eller 10 pct. større. Græsmarkernes udbytte har været ret ensartet for hele landet.

Opgør man foderbestanden efter afgrødetallene, bliver det samlede resultat en produktion af vinterfoderafgrøder på 88,2 mill. a. e. i kærne, rodfrugter, høg og ensilage og 11,4 mill. a. e. i halm mod henholdsvis 83,2 og 9,6 mill. a. e. året før. For at nå til den faktisk disponible foderbestand skal tallene for begge år reduceres med forbruget af brødkorn, sædekorn, rodfrugter til spisebrug, fabriksbrug samt eksport, men gående ud fra, at reduktionen er nogenlunde ens for begge de sidste

Høstudbytte af vinterfoderafgrøder. Mill. afgrødeenheder.

	1952	1951	1934-38	1952 ÷ 1951	1952 ÷ 1934-38
Korn	43,9	36,6	33,1	7,3	10,8
Rodfrugter	34,1	36,9	31,1	÷ 2,8	3,0
Høg	7,8	7,1	7,9	0,7	÷ 0,1
Ensilage	2,4	2,6	—	÷ 0,2	2,4
	88,2	83,2	72,1	5,0	16,1
Kornindførsel	÷ 1,2	1,5	8,0	÷ 2,7	÷ 9,2
Oliekager	4,1	5,0	8,0	÷ 0,9	÷ 3,9
Ialt	91,1	89,7	88,1	1,4	3,0
Halm	11,4	9,6	9,7	1,8	1,7

*Besætningsstørrelse,
omregnet til
storkreaturer,
1000 stkr.*

Heste	351	388	484*)
Kvæg	2 204	2 283	2 433*)
Svin	1 311	1 221	1 179*)
Høns	456	433	648*)
Ialt	4 322	4 325	4 744*)

*) 1939.

år, ses foderforsyningen at have været 5,0 mill. a. e. større i 1952 end i 1951 af de værdifulde foderafgrøder, hvortil kommer den rigelige halmforsyning.

Imidlertid er der i år eksporteret ca. 2,75 mill. hkg byg, og da indførselen kun har andraget 1,5 mill. hkg, er der et udførselsoverskud af korn på ca. 1,2 mill. hkg imod et indførselsoverskud på 1,5 mill. hkg i fjor, hvorefter forøgelsen i foderbeholdning på 5,1 mill. a. e. skal reduceres med 2,7 mill. a. e., og den bliver derefter 2,4 mill. a. e. Tager man desuden forsyningen af oliekgager i betragtning, der i år er anslået til 4,1 mill. hkg mod 5,0 mill. hkg i fjor, bliver slutresultatet, at den samlede foderforsyning i år er 91,1 mill. a. e. mod 89,7 mill. a. e. i 1951 og 88,1 mill. a. e. før krigen.

Hvad specielt kornet angår, må det tages i betragtning, at sammenlignet med årene før krigen, er hestebestanden 170 000 lavere, og hønsebestanden 10 mill. stkr. lavere, hvilket løseligt anslået sparer henholdsvis 2 mill. hkg og 2,5 mill. hkg, ialt 4,5 mill. hkg korn, som rigeligt vil dække den større svinebestand, og man tør derefter fastslå, at foderforsyningerne er rigelige både i mængde og kvalitet i forhold til besætningsstørrelsen. Det fremgår således af hosstående oversigt, at antallet af stor kreaturer var af omtrentlig samme størrelse i 1952 som i 1951, men 9 pct. lavere end i 1939, og da foderforsyningen er fuldt så stor, skulle produktionen være sikret til næste høst, uden at yderligere indførsel bliver nødvendig.

Husdyrhold og husdyrproduktion.

Husdyrproduktionen kom som helhed til at ligge ca. 6 pct. lavere i 1952 end i 1951, idet Det statistiske Departements indeks for den samlede husdyrproduktion for jan.—sept. var 107 i 1952 mod 114 året før. Nedgangen gjorde sig gældende for kvæg- og svineproduktion, medens fjerkræproduktionen lige holdt stillingen.

Hestebestanden udgjorde 423 000 ved jultællingen, en tilbagegang på 42 000 i forhold til året før. Der er vel ingen tvivl om, at tilbagegangen stadig vil fortsætte, da anvendelsen af traktoren er stigende, og det erfaringsmæssigt tager nogen tid

for mekaniseringen at gøre sig fuldt gældende på hestebestanden. Antallet af traktorer var 32 400 mod 25 300 i 1951, og traktorer fandtes i sommer på i alt 30 118 landejendomme; da der kun findes ca. 24 000 landbrug over 30 ha, er traktoriseringen godt på vej i de mindre og middelstore bøndergårde. Man må håbe, at anskaffelsen finder sted efter nøje afvejning af omkostninger og besparelser, således at mekaniseringen bliver en fordel og ikke en forøget økonomisk byrde.

Kvægbestanden blev i juli opgjort til ialt 3,057 mill. stkr., hvilket var 53 000 færre end i 1951. I forhold til før krigen var bestanden 8 pct. lavere. Tilbagegangen ramte malkekobestanden, som reduceredes med 111 000, medens ungkvæg og kalve gik frem i antal. Der er herved skabt mulighed for en ret hurtig forøgelse af malkekoantallet.

Husdyrbestanden i tusinder efter Det statistiske Departements tællinger.

	Juli 1939	Juli 1951	Juli 1952	1952 ÷ 1939	1952 ÷ 1951
Heste	594	465	423	÷ 171	÷ 42
heraf føl	54	31	32	÷ 22	+ 1
Kvæg ialt	3326	3110	3057	÷ 267	÷ 53
Malkekøer	1642	1584	1473	÷ 169	÷ 111
Ungkvæg	670	662	696	+ 26	+ 34
Kalve	864	790	808	÷ 56	+ 18
Svin ialt	3183	3189	3632	+ 449	+ 443
Avlssøer	379	330	430	+ 51	+ 100
Får	147	56	51	÷ 96	÷ 5
Høns	33297	22250	23411	÷ 9886	+ 1161
	Kvæg ialt mill. stkr.	Malkekøer mill. stkr.	Svin mill. stkr.	Høns mill. stkr.	Heste tusinde stkr.
1952	3,06	1,47	3,63	23,41	423
1934—38	3,15	1,65	3,15	28,00	553

Der var flere årsager til den store reduktion af netop koantallet. Den skyldtes naturligvis dels den ret udbredte opfattelse, at mælkeproduktionen betalte sig dårligt sammenlignet med afgrødesalg eller svineproduktion, men hertil kom utvivlsomt virkningerne af de ret høje kødpriser i forbindelse med eftervirkninger af mund- og klovesygen, således at det blev til-

lokkende at sælge køer, der var beskadigede af sygdommen. Forøgelsen i ungkvægbestanden tyder på, at der på mange ejendomme er tænkt på erstatning af udsatte køer. De i årets løb forhøjede smørpriser har skabt ny interesse for malkekøerne, og tendensen går i retning af en forøgelse af bestanden, selv om den næppe vil slå stærkt igennem det første år på grund af de ofte små grovfoderbeholdninger, der kan gøre reduktioner af kvægantallet nødvendige på mange ejendomme.

Svinebestanden bevægede sig i årets løb støt opad og forøgedes fra 3,23 mill. stkr. i december i fjor til 3,91 mill. stkr. i november 1952. Antallet af søer forøgedes fra 335 000 i december til 448 000 i september, men gik derefter tilbage til 431 000 stkr. i november. Udvidelsen i bestanden synes dermed standset foreløbig i hvert fald, men efter bestandens sammensætning vil flæskeproduktionen dog stige et stykke tid ind i det nye år.

Hønsbestanden gik frem med ca. 1,2 mill. stkr. i forhold til 1951, og medens æglæggende høns gik lidt tilbage, forøgedes kyllingeantallet med 1,3 mill. stkr. Der er altså interesse for bevarelse af fjerkræbestanden, en interesse, som antageligt i år vil forøges noget, da ægpriserne er blevet holdt oppe, og kornet ligger lavere i pris end i fjor. Som forholdet er for tiden mellem ægpris og kornpris, er det dog kun i besætninger med god æglægning, at hønseholdet vil give fortjeneste.

Husdyrproduktionens vilkår har i årets tre første kvartaler været gode, når undtages eftervirkninger af mund- og klovesygen og de stadige udbrud, der må konstateres af denne sygdom. Der var i fjor rigelige foderbeholdninger, udbindingen kom tidligt, og der var god græsning til hen på efteråret, da vejret standsede græsvæksten og iøvrigt vanskeliggjorde udnyttelsen af græsarealerne. Men da rodfrugtafgrøderne både i top og rod var små og af kvalitet ofte ringe, har der straks fra indbindingen måttet holdes hus med foderet.

For kvæg- og svineproduktionen har der som omtalt været tilbagegang fra i fjor, medens ægproduktionen lige har holdt stillingen. Mælkeproduktionen har i alle måneder januar—september ligget lavere end året før, hvilket skyldes både reduk-

Husdyrproduktionen, månedligt indeks i gennemsnit for 10 måneder,
januar—oktober. 1935 = 100.
(Efter Statistiske Efterretninger).

	Mælk	Smør	Ost	Flæsk	Æg	Kød	Ialt
Jan.—okt. 1951	106	102	244	117	121	122	113
» » 1952	99	91	273	111	121	105	106

Månedligt indekstal for mælke-, kød- og flæskeproduktionen
1951 og 1952. 1935 = 100.

Mælk.

	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Jan.- okt.
1951	85	87	96	107	124	134	121	108	102	97	106
1952	78	79	87	99	121	123	114	107	97	85	99

Kød.

1951	112	126	117	119	133	89	82	114	135	198	122
1952	121	112	98	116	112	96	94	84	104	111	105

Flæsk.

1951	140	131	123	128	120	129	117	91	86	107	117
1952	112	120	105	102	91	122	122	117	115	100	111

Produktionen af husdyrprodukter jan.—okt. Mill. kg.

	Mælk	Smør	Ost	Flæsk	Æg	Kød	Samlet indeks
1951	4556	146,9	66,6	322,7	102,3	171,0	113
1952	4268	131,5	74,6	315,7*)	102,3	146,1**)	106

*) Heraf biprodukter 11,9.

***) Heraf — 9,8.

tionen af koantallet og mund- og klovesygens virkninger. Koantallet var pr. juli reduceret med 7 pct. i forhold til 1951, men mælkeproduktionen januar—september gik kun tilbage med 5,4 pct., så ydelsesniveauet er rigeligt opretholdt, hvad også de offentliggjorte kontrolforeningstal viser. Gennemsnitsydelsen blev på Fyn 4164 kg mælk og 198 kg smør mod 4197 kg mælk og 199 kg smør året før. I de sjællandske kontrolforeninger var tallene 4033 kg mælk og 192*) kg smør mod 4025 kg mælk og 190 kg smør sidste år.

*) Foreløbige tal.

Den lavere mælkeproduktion gav sig kun udtryk i smørproduktionen, som yderligere reduceredes igennem forøget anvendelse af mælk til oste- og kondensmælkproduktion. Smørproduktionen var januar—september 10 pct. mindre end året før, medens osteproduktionen steg med 12 pct. Kødproduktionen var 8 pct. lavere, hvilket viser, at besætningsreduktionen det sidste år især fandt sted i slutningen af 1951. Ved slutningen af året vil de højere mælkepriser virke begrænsende, men de små grovfoderbeholdninger forøgende på udbudet af slagtekreaturer, og i mange besætninger vil antagelig den sidste faktor vise sig at være den stærkeste.

I årets løb har mund- og klovesygen og dens bekæmpelse beskæftiget sindene stærkt. Det lykkedes ikke at blive sygdommen helt kvit, og i årets sidste måneder kom der en ret stærk stigning i antal nye tilfælde, men det synes dog, at man har sygdommen under kontrol. Man er efterhånden blevet enige om, hvorledes sygdommens bekæmpelse skal organiseres fremtidigt. Der skal opbygges et lager af serum, så et stort antal af landets kreaturer kan vaccineres hurtigt efter nye udbrud, og landmænd skal kunne abonnere på vaccination til nedsat pris. Endvidere skal det ved lovpåbud gøres muligt at tvangs-vaccinere alle besætninger uden om angrebne besætninger, en særdeles nødvendig foranstaltning, da det har vist sig, at ikke-vaccinerede besætninger har været arnestedet for nye udbrud.

I sommer blev der optaget internationale forhandlinger om dannelsen af en fælles international front mod mund- og klovesygen. De første konferencer afholdtes i København, senere forhandlinger er fulgt efter i Rom. Der var almindelig tilslutning til tanken, som stadig synes at befinde sig på overvejelsesens stadium. Man er klar over, at skal der gøres noget virkeligt effektivt, bliver det på den internationale som på den nationale front meget kostbart, og det er derefter et problem, om man kan få alle lande med til at betale omkostningerne, som vil være forbundet med en fælles bekæmpelse af sygdommen på dens begyndelsesstadium, der regelmæssigt i Europa viser sig i Sydvesteuropa.

Ved et møde i juni kunne kvægtuberkulosen erklæres for

udryddet i danske kvægbesætninger. Bekæmpelsen af denne sygdom begyndtes ganske vist i forrige århundrede af *B. Bang*, men rigtigt gang i arbejdet kom der først, da man i trediverne organiserede det som en fællessag i mejerikredsene, og det har altså taget en snes år at bekæmpe denne ondartede og udbredte sygdom. Gode fremskridt er der endvidere i bekæmpelsen af den smitsomme kastning, som af mange holdes for mere ødelæggende og tabvoldende i besætningerne end tuberkulosen. Som stillingen er i dag, tør man forvente, at også kastningen i overskuelig fremtid kan erklæres udryddet, og Danmark vil dermed være befriet for to ikke alene økonomisk, men også hygiejnisk alvorlige kvægsygdomme. Vore gode resultater med kvægtuberkulosens bekæmpelse synes at have sat ekstra fart i det samme arbejde i andre lande.

Ved bekæmpelsen af kvægets storsygdom nr. 3, yverbetændelsen, har man fået et godt middel i penicillin og andre antibiotika. Ved denne bekæmpelse vises der imidlertid ikke den omtanke og samvittighedsfuldhed, der burde vises, og klager over skadevirkninger på især ost fremkommer hyppigt. Det synes, at oplysning og advarsler om levering af mælk fra behandlede køer ikke virker effektivt, og der må formentlig kunne findes fremgangsmåder, der i hvert fald vil kunne dæmme op imod skødesløshed.

I 1951 reduceredes svinebesætningerne en del, og reduktionen påvirkede *svineproduktionen* i første halvdel af 1952, så den lå betydeligt lavere end året før. Fra juni har slagtningerne imidlertid været større end i 1951, og efter svinestammens sammensætning vil de ligge på et højt niveau også i den kommende tid. Foderforsyningen skaber dog et vist usikkerhedsmoment for svineproduktionen i det næste halvår, da de små roeholdninger kan gøre det nødvendigt at anvende en del korn til kvæget, og indførselsmulighederne for korn udefra i passende valuta stadig er usikre. Men i det store og hele vil der vedvarende være god interesse for svineproduktionen, som er rentabel også efter prisreduktionen pr. 1. oktober, ja, det er vel nærmest således, at de mænd, der direkte møder afsætningsproblemerne, mener, at interessen let kan blive for stor.

Ægproduktionen holdt stillingen i forhold til 1951, og som foran omtalt er der lagt op til en mindre produktionsstigning i det kommende år.

Prisudviklingen.

Det indenlandske prisniveau stabiliseredes i årets løb og på den for landet gunstige måde, at priserne på importvarer var faldende, medens eksportpriserne holdt sig ret konstante lige til oktober. Bytteforholdet i den udenrigske omsætning rettedes derved op fra 71 i januar til 81 i september for efter en tilbagegang til 79 i oktober atter at blive 81 for november. Ved årets slutning syntes der at finde en vis stramning sted i priserne

1935 = 100	1950	1951	1952				
			Jan.	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Detailpristal ..	188	210	217	220			220
Engrospristal .	293	373	383	359	357	353	355
Importvarer .	340	462	486	431	425	416	420
Eksportvarer.	292	322	345	335	335	335	333
Råvarer	350	471	497	452	443	434	432

på flere betydningsfulde internationale varemærker, men tendensen videre fremover er behæftet med betydelig usikkerhed. I det kommende år vil den amerikanske oprustning komme til at gøre sig gældende med fuld styrke, men samtidig står man usikker overfor den økonomiske politik, som den nye amerikanske regering vil føre, og der kan derfor intet siges om, hvilken retning konjunkturerne vil få i den vestlige verdens ledende land, ja, oplysninger derovre fra er ikke alene usikre, men ofte modstridende. En meget vigtig faktor i den nærmeste tids udvikling bliver den amerikanske økonomiske politik over for de allierede og andre lande, om man vil udligne uligheder ved lån, tilskud, investeringer eller forøget samhandel, men også disse problemer er ganske svævende.

Landbrugets priser har i årets løb ligget på et ret stabilt niveau. Det landøkonomiske Driftsbureaus prisindeks for landbrugsvarer lå, som omstående oversigt viser, ret konstant i årets første 10 måneder på 357—360 med et lille fald i april—maj, og alt i alt lå det 6—8 pct. højere end året før.

Prisindeks for landbrugsvarer. 1909—14 = 100.
(Efter Det landøkonomiske Driftsbureau).

1952.

1938-39	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
126	363	358	353	349	352	356	357	359	361	358

1951.

331	331	329	331	335	341	339	335	344	361
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

For de enkelte produkter har prisbevægelserne været særlig store for korn og kartofler. Omkring sidste årsskifte lå både byg- og havreprisen lige ved 70 kr. pr. hkg, men hen på foråret begyndte prisen at falde, delvis på grund af indførsel af en del foderhavre til lavere priser, men hovedsagelig fordi landmændenes beholdninger var rigelige i forhold til foderbehovet. Prisnedgangen ramte først og særligt havren, som siden har ligget mærkbart og mærkværdigt lavere end byg, regelmæssigt 10—14 kr. lavere pr. hkg. I efteråret er bygprisen blevet stivet af af en stor bygeksport, og bygprisen har de sidste måneder holdt sig ret konstant omkring 57 kr. pr. hkg; havreprisen, der en overgang var nede i 43 kr. pr. hkg og lavere, har den sidste tid ligget omkring 46 kr. pr. hkg. Efter foderværdien er havre billig, og den gældende havrepris betinger en særdeles rentabel udnyttelse af havre både til svin og fjerkræ.

Kornprisernes tendens fremover er usikker. I det store overskudsområde, Nordamerika, var høsten af hvede på rekordhøjde, og også Argentina har en bedre hvedehøst end i flere år. Men Europas dollarmangel hindrer en stor import af korn fra Nordamerika, og iøvrigt hindrer den amerikanske landbrugspolitik prisfald på kornmarkedet. Det ser ud til, at man er ved at oplagre store hvedemængder, og den amerikanske hvedepris har ligget fastere de sidste måneder end tidligere på året. Prisudviklingen på korn er dermed afhængig af vore egne beholdninger og de køb af ret tilfældig karakter, man vil være i stand til at foretage.

Den store efterårseksport af byg mødte en del kritik fra det mindre landbrug, som ikke har følt sig overbevist om, at han-

delen var tilstrækkelig fordelagtig til at være berettiget. De opnåede eksportpriser, 66—67 kr. pr. hkg, var ikke særlig imponerende i betragtning af den usikkerhed, der er forbundet med en eventuel senere kornimport, hvis den skulle vise sig ønskelig. De væsentligste argumenter til fordel for bygeksporten var derfor, at den fandt sted mod betaling i hård valuta, og at den kan antages at have haft en stabiliserende indflydelse på flæskeproduktionen, som de sagkyndige ikke mener kan forøges med fordel ud over det nuværende niveau. Særlig det sidste argument må anses for tungtvejende og velbegrundet i den faktiske markedssituation. Men det er indlysende, at bygeksporten har stivet bygprisen af og derved været en hjælp for det kornsælgende landbrug.

Foranlediget af eksporten har kornprisens betydning for de respektive brugsstørrelser atter været drøftet, og den gammelkendte betragtning, at en lav kornpris er til fordel for det mindre landbrug, har atter været fremme. Dette er en misforståelse, da lave kornpriser og høje priser på husdyrprodukter kun kan være et overgangsfænomen, og alle brugsstørrelser har i det længere løb samme interesse i et højt stabilt kornpriseniveau. Men selvfølgelig vil det være til fordel for det mindre landbrug, hvis man her i landet kan holde lavere kornpriser end på verdensmarkedet, så vidt dette eksisterer.

Ved den i sommer gennemførte kornlov nedsattes kornudskrivningen med 20 pct., hvede- og rugprisen samt bygprisen forhøjedes med 2 kr. til henholdsvis 52 og 47 kr. pr. hkg, og havreprisen nedsattes med 2 kr. til 43 kr. pr. hkg. Med sidste års erfaringer i erindring bestemtes det, at der ikke måtte ske fradrag i prisen for fugt, medmindre kornet var mejetærsket. Denne sidste bestemmelse har vakt en del kritik, men den synes ikke at have haft større betydning, da det fra autoritativ side er oplyst, at kun ganske små mængder af det afleverede korn opgaves at være mejetærsket. Også dette års kornlov viser, hvor vanskeligt det er at fortsætte en sådan lovgivning i det længere løb, når den går på tværs af væsentlige økonomiske interesser, og man må håbe, at loven kan bortfalde til næste år eller dog, at den gennemføres uden at gribe ind i

markedsmekanismen. Med det store vandindhold, der har været i kornet i år, er det iøvrigt tvivlsomt, om de lave afleveringspriser har været en fordel for staten. For det første må der tages hensyn til svindet, for det andet påløber der store tørringsudgifter, alt i alt opgivet til 6—8 kr. pr. hkg.

For kartofler har prisen i efteråret ligget på 15—17 kr. pr. hkg på sælgers station på Sjælland, det er betydeligt lavere end i fjor og virkningerne af en stor kartoffelhøst. Eksportkartofler betales væsentlig højere, men det anføres, at det ofte kniber med kvaliteten efter det våde efterår. Frøpriserne står i stampe, og eksportpriserne på vigtige græsfrøsorter har ligget lavere end i fjor.

Prismæssigt var årets store begivenhed nedsættelsen af baconprisen og forhøjelsen af smørprisen i Englands-handelen, begge prisaftaler kom lige overraskende. At man måtte acceptere en prisnedsættelse på bacon på ca. 8 pct. til 4,81 kr. pr. kg på den så sent som pr. 1. oktober 1951 stærkt forhøjede pris måtte forundre, men efter at flæskeproduktionen er blevet forhøjet stærkt i England og med noget svigtende interesse blandt engelske husmødre for køb af mere bacon samt landets finansielle stilling taget i betragtning, ønskede englænderne åbenbart ikke baconindførselen forøget. På grund af tredielandspriserne og hjemmemarkedets gode aftageevne har slagterierne dog været i stand til foreløbigt kun at nedsætte afregningsprisen for svin med 30 øre til 4,20 kr. pr. kg slagtet vægt. Baconaftalen blev på to år med ret til prisændringer på indtil 10 pct. Man må gå ud fra, at svineproduktionen under disse forhold ikke bliver forøget, da der skal en stor produktionsforøgelse til for at opveje et tab ved en evt. 10 pct.s prisnedsættelse til næste år, og en produktionsforøgelse kan føre til en sådan nedsættelse. Netop på denne baggrund kan den store korneksport have haft sin store fordel ved igennem en højere kornpris at bremse op for svinetillægget.

Smørprisen forhøjedes pr. 1. oktober med $7\frac{1}{2}$ pct. fra 5,98 kr. til 6,42 kr. pr. kg, og mejerierne kunne straks efter aftalens slutning forhøje afregningspriserne for smør til 6,50 kr. pr. kg. Dette vakte en del kritik, og det er muligt, at det rent

taktisk kunne have betalt sig at udsætte prisforhøjelsen til oktober eller at have gennemført den i flere tempi. Mejeriernes betragtningsmåde var den, at hjemmemarkedet skal betale samme pris for smør, som eksporten hjembringer, og at oparbejdede reserver viste, at afregningstallet havde været holdt lavere end berettiget. Ved årets slutning synes situationen at berettigede til en yderligere forhøjelse af afregningstallet, da tredielandsafsætningen forløber godt.

*Gennemsnitsprisen for eksportvarer¹⁾
januar—oktober.*

	1952	1951
Hornkvæg og kalve, kr. pr. stk.	1149	1155
Heste, avlsdyr, » » »	1726	1619
Heste til slagtning, » » »	1360	1239
Okse- og kalvekød, fersk og fersk frosset, kr./kg	4,44	3,54
Svinekød, flæsk	» 4,70	4,50
Bacon	» 5,24	4,51
Smør	» 6,38	6,01
Ost	» 4,30	4,17
Hønseæg (friske og præserverede)	» 4,54	3,89
Spisekartofler	» 0,27	0,29
Læggekartofler	» 0,35	0,34
Korn	kr./hkg 75,5	72,4

1) Tallene er beregnet ved for de enkelte varer at dividere den samlede eksportværdi med den samlede eksportmængde.

Atter i år opstod der en akut situation i Københavns mælkeforsyning i efteråret. Dette skyldes den store variation, der efterhånden er udviklet imellem sommer- og vinterproduktionen af mælk, og som er betinget af det økonomiske forhold, at det er billigere at producere mælken om sommeren, og at der i en årrække ingen større præmie har været på at producere vintermælk. Men i år traf den aftagende mælkestrøm i efteråret sammen med stor efterspørgsel efter mælk til ost og især til svineproduktion og derfor mælkemangel i hovedstaden. Det er sandsynligt, at en større differentiering i sommer- og vinterpris for mælk vil hjælpe noget for at forhindre gentagelser, men helt kan de ikke undgås, medmindre hovedsta-

dens mælkeforsyning organiseres på samme måde som mælkeforsyningen til andre storbyer, hvor man kontraktlig sikrer sig tilstrækkelig mælk for hele året og selv sørger for tilpasning af forsyningen igennem priserne og ved at oparbejde overskudet fra sommerproduktionen.

Køddpriserne lå ved årets begyndelse højt, men har i årets løb måttet give en del efter, hvilket overvejende skyldtes svigtende indførselsmuligheder på det tyske marked, men også de i flere lande trufne indførsels- og transitbestemmelser på grund af mund- og klovesygen har haft deres virkning. Ved årets slutning opnåedes en pris på 1,62 kr. pr. kg levende vægt for 1. kl. køer og ca. 2,00 kr. pr. kg for stude og kvier, hvilket var ca. 20 pct. lavere end i fjor; holder disse priser sig, vil interessen for kødproduktionen, som var så livlig i fjor, tabe sig igen. Denne interesse gav sig bl. a. udslag i, at der til en større jydsk gård indkøbtes en del dyr af Aberdeen-Angus-racen, et køb, som antagelig var inspireret fra Sverige, hvor man så småt er begyndt med denne race flere steder i landet. Hvorvidt man skal drive kødproduktion med rene kødracer her i landet, er et problem for sig, men bliver det fordelagtigt, skal man sikkert arbejde med andre racer end Aberdeen-Angus, som ikke nyder nær samme yndest ude i verden som Korthorn og da især Hereford. Også fra Sverige hører man beklagelser over, at det ikke blev Hereford, men Aberdeen-Angus, man fik begyndt med.

Med den forhøjede mælkepris og stadig ret gode pris på udsætterkvæg, er kvægholdet blevet relativt styrket, hvilket også var tiltrængt, da vort landbrugs økonomi nu engang er udviklet med kvægproduktion som den centrale produktion. På den anden side kan der næppe være noget forkert i en vis reduktion af kvægholdet, navnlig på de større gårde, som kan tåle endnu lavere kornpriser, før kornproduktionen bliver mindre rentabel end kvægholdet, især med de muligheder, der nu foreligger for at renholde jorden uden rodfrugtdyrkning, for indkøb af kunstgødning og mekanisering af kornproduktionen.

For de andre husdyrprodukter blev ægprisen til Englands-eksporten fastsat til samme pris for 1952/53 som året før; der-

imod har flere slagteriprodukter, bl. a. fedt, måttet sælges til lavere priser. Hudepriserne faldt lidt til hen på sommeren, men har i slutningen af året rettet sig op igen. Prisen på heste til slagting har nogenlunde fulgt kødpriserne, medens prisen på brugsheste steg en del i årets første halvdel til omkring 1800 kr., senere er prisen dog igen gået tilbage til ca. 1600 kr.

I årets løb har priserne på kød og flæsk på hjemmemarkedet i særlig grad været i rampelyset og genstand for offentlig bevågenhed i hovedstadspressen. Det er forståeligt, at priserne på så vigtige varer følges med opmærksomhed af forbrugerne, men det er vanskeligere at forstå, at man oparbejder en misforståelse i stedet for en forståelse af prisudviklingen og dens betydning for landets økonomi. Der kan således ikke være nogen rimelig anledning til at glædes over væsentlige prisfald og at beklage prisstigninger på så vigtige eksportvarer.

Udenrigshandelen.

I de første 10 måneder af 1952 indførtes der varer for 5496 mill. kr. mod 5917 mill. kr. i samme tidsrum i 1951, medens værdien af eksporten androg henholdsvis 4784 mill. kr. og 4698 mill. kr. Indførselsoverskudet blev derefter 712 mill. kr. i 1952 imod 1219 mill. kr. i 1951. Denne forbedring fremkom altså ved en nedgang i importværdien på 421 mill. kr. og en stigning i eksportværdien på 86 mill. kr. sammenlignet med 1951, men da importpristallet faldt fra 458 i 1951 til 449 i 1952, og eksportpristallet steg fra 316 til 335, blev de *mængdemæssige* forskydninger i import og eksport af en anden størrelsesorden, end de *værdimæssige* forskydninger giver udtryk for.

Beregnes import og eksport efter priserne i 1951, viser det sig, at importmængden faldt med ca. 5 pct. og eksportmængden med ca. 4 pct. i 1952. For importens vedkommende skyldes nedgangen i mængde den mere restriktive finans- og pengepolitik, der førtes her i landet i 1951 og 1952, hvis formål det netop har været at formindske underskudet på handelsbalancen, medens den samtidige nedgang i eksportmængden, der naturligvis modvirkede den tilstræbte politik, bl. a. fremkom som følge af den noget formindskede landbrugspro-

Samlet værdi i mill. kr. af ind- og udførsel. Jan.—okt.

Det statistiske Departement.

	Indførsel mill. kr.	Prisindeks for import- varer	Udførsel mill. kr.	Prisindeks for eksport- varer	Heraf landbrugsvarer	
					mill. kr.	pct.
1951	5917	458	4698	316	2691	57
1952	5496	449	4784	335	2738	57
			Januar—oktober		Ind- førsel mill. kr.	Ud- førsel mill. kr.
Ind- og udførselsværdi i 1952					5496	4784
» » » » 1951					5917	4698
» » » » 1952 beregnet efter 1951-priser					5606	4513
» » » » 1952 » » 1950-priser					4064	4141

duktion og eksport. Den gunstige virkning af prisudviklingen det sidste år på vor handelsbalance fremgår deraf, at underskudet på handelsbalancen blev 712 mill. kr., medens det med samme priser som i 1951 ville have været 1093 mill. kr. for samme import- og eksportmængder. Havde man på den anden side haft samme priser i 1952 som i 1950, havde der været smuk balance på handelsomsætningen.

Værdien af landbrugseksporten blev januar—oktober i 1952 2738 mill. kr. mod 2691 mill. kr. året før, hvortil skal lægges værdien af de i mere forædlede landbrugsvarer, konserver og sukker, indeholdte landbrugsprodukter. Da værdien af indførte egentlige landbrugsråstoffer var lavere i 1952 end i 1951, blev nettolandbrugseksporten en del højere og androg godt 2000 mill. kr. Dette gode resultat og dets betydning for landet økonomi er med rette blevet fremhævet ved flere lejligheder i årets løb, og det må anerkendes, at landbruget røgter sin andel af samfundsproduktionen så dygtigt, som tilfældet er.

Udenrigshandelen med de vigtigste landbrugsvarer er i høstående opstilling anført for årets 10 første måneder i 1951 og 1952 efter Det statistiske Departements handelsstatistik. Det fremgår heraf, at udførselen af kvæg og alle slags kødprodukter er gået tilbage fra 1489 mill. kr. i 1951 til 1431 mill. kr. i 1952. Tilbagegangen skyldes kødeksporten, der var min-

Ud- og indførsel af de vigtigste landbrugsvarer jan.—okt.

1951 og 1952.

(Efter Det statistiske Departement).

Udførsel.

	Mængde		Værdi, mill. kr	
	1951	1952	1951	1952
Hornkvæg og kalve, stkr. . .	296 462	179 074	342,3	205,7
Kød og kødvarer ialt, tons	249 441	240 784	1 147,1	1 226,0
Heraf:				
Okse- og kalvekød, »	7 682	27 112	27,3	120,3
Bacon og flæsk, »	173 551	157 023	782,6	818,4
Kødkonserver, »	39 405	29 741	228,4	183,5
Mejeriprod. m. v. ialt, »	286 961	286 687	1 290,6	1 316,5
Heraf:				
Mælk og fløde, »	10 500	17 172	8,6	14,6
Mælkekonserver, »	45 755	51 421	108,5	134,0
Smør, »	124 263	101 799	747,0	649,9
Ost, »	37 679	45 916	157,3	197,4
Æg, »	68 627	70 372	268,6	320,6
Korn, »	53 290	171 161	38,6	129,2
Kartofler, »	41 761	54 653	13,2	16,0
Havesager m. v., »	51 123	42 062	11,9	14,4
Heraf:				
Sukkerroer t. Sverige, »	39 229	28 657	2,8	2,0
Æbler, »	18 612	12 151	15,3	10,4
Sukker, »	55 795	79 999	55,7	82,2
Marmelade o. l., »	12 690	6 577	24,9	7,5
Svinefedt, »	11 051	5 533	46,6	13,8
Huder, »	2 197	7 109	11,9	28,8
Heste og føl, ... stkr.	34 567	30 813	42,3	41,3
Frø . . . . . tons	15 281	13 461	53,4	43,1

Indførsel.

Korn . . . . . tons	231 000	182 622	134,5	132,5
Foderstoffer, »	445 251	287 949	266,9	187,9
Frø til oliepresning, »	163 946	116 434	230,0	147,1
Gødningsstoffer, »	882 794	951 690	175,1	201,3

Samlet værdi i mill. kr. for ind- og udførsel jan.—okt.

	Indførsel mill. kr.	Udførsel mill. kr.	Heraf landbrugsvarer mill. kr.	pct.
1951	5 917	4 698	2 691	57
1952	5 496	4 784	2 738	57

dre end i fjor, og bl. a. er eksporten af kødkonserver gået mærkbart tilbage som følge af indførselsvanskeligheder på det engelske marked.

Baconeksporten var en del mindre end året før, men hjembragte et større beløb på grund af forhøjede priser. Med en prisreduktion på 8 pct. i det kommende år skal baconeksporten forøges med ca. 9 pct. for at indtjene samme beløb som i 1952, og det synes ikke udelukket, at det bliver tilfældet. Længere nede i tabellen vil man se, at fedteksporten i 1952 blev halveret og kun hjembragte 30 pct. i forhold til 1951, hvilket er virkningerne af det voldsomme prisfald på svinefedt i 1952, som igen skyldes det stærke fald, der har fundet sted i priserne på vegetabiliske olier. Derimod blev eksporten af huder 3—4 dobet i 1952 i forhold til 1951, hvilket var følgen dels af hudeordningens bortfald, men da navnlig af de forøgede slagtinger her i landet på grund af mund- og klovesygen, der umuliggjorde eksport af levende kvæg til flere lande.

Mejeriprodukter holdt godt og vel stillingen sammenlignet med i fjor, men der var en betydelig nedgang i smøreksexporten både i mængde og i værdi, hvilket dog opvejedes af fremgang i alle andre produkter. Særlig tilfredsstillende må man finde eksportforøgelsen i ost og mælkekonserver, idet man med disse produkter vil være i stand til at sprede afsætningen mere samt forøge forædlingsvirksomheden i landet.

Hesteeksporten havde omtrent samme værdi som i 1951 for lidt færre heste, hvilket var udtryk for højere kødpriser, da denne eksport nu om stunder overvejende omfatter slagtedy. r.

For planteprodukter lægger man især mærke til den stærkt forøgede korneksport, som er fremkommet, dels fordi udførselen i 1951 var unormal lav, dels fordi eksporten i 1952 var særlig stor. Af kartofler eksporteredes der 30 pct. mere end året før, men til lidt lavere priser, og eksporten af sukkerroer til Sverige androg 28 700 tons mod 39 200 tons. Eksporten finder som bekendt sted fra Østjylland, Nordsjælland og Bornholm. Æbleeksporten blev reduceret med $\frac{1}{3}$, en beklagelig udvikling, der viser, at det vil være vanskeligt at etablere frugtavl en som et stort eksporterhverv her fra landet i kon-

kurrence med importlandenes egen, som regel velbeskyttede frugtavl og sydfrugterne, der nu fremkommer rigeligt på alle markeder. Endelig forøgedes sukkereksporten stærkt både i mængde og værdi, og 1952 blev antagelig foreløbig det sidste store sukkereksportår til gode priser. For indeværende år er produktionen af sukker kun tilstrækkelig til at dække hjemmebehovet og industriens forsyninger.

For udenrigshandelen forelå som de forrige år de to hver for sig vigtige opgaver: at rette betalingsbalancen op igennem en forbedring af handelsbalancen og en forbedring af dollarbalancen. Medens den første opgave lykkedes således, at der oparbejdedes en valutareserve, kunne man kun konstatere en mindre fremgang i dollarindtjeningsevnen, men nogen fremgang var der dog. Imidlertid møder løsningen af dollarproblemet på handelsmæssig basis i Danmark som for Europa som helhed store vanskeligheder i den amerikanske handelspolitik, der synes lidet tilbøjelig til at akceptere den kendsgerning, at U. S. A. er blevet verdens finansielle centrum og hovedkreditornation, og idet U. S. A. nægter at modtage varer som betaling for varer, bliver den vestlige verdens økonomiske og dermed politiske udvikling ganske afhængig af den låne- og tilskudspolitik, U. S. A. gennemfører. Dette er en yderst utilfredsstillende tilstand, og det erkendes da også i stigende grad i U. S. A., men hvorvidt denne opfattelse vil formå at trænge igennem hurtigt nok, inden der sker væsentlige skader i det økonomiske og politiske samarbejde i den vestlige verden, er et åbent spørgsmål. I årets løb fik man her i landet virkningen af den beklagelige Andresen-ostelov at føle. Danmark og flere lande foretog henvendelser til den amerikanske regering i sagen, men alligevel forlængedes loven omend med mindre lettelser.

På de europæiske markeder blev landbrugets afsætning i årets løb vanskeliggjort ved betydelige tyske toldforhøjelser på forædlede landbrugsvarer samt andre indførselsrestriktioner. I handelsaftalen med Tyskland i fjor var der stillet visse toldlettelser i udsigt, men da disse fremkaldte skarpe protester fra de tyske landmænd, kunne de ikke gennemføres. Tyskland

har hermed genoptaget sin traditionelle landbrugspolitik gående ud på igennem en beskyttelse af landbrugsvarer at gennemføre et så højt prisniveau, at den hjemlige produktion tilnærmelsesvis kan dække forbruget til de gældende priser, således at der kun bliver brug for import til at udfylde kortere mangelperioder. Det tyske marked bliver dermed ikke alene stærkt begrænset, men af yderst ustabil karakter.

Til de franske og engelske markeder blev afsætningen besværliggjort af de indførselsrestriktioner, der i begge lande gennemførtes for at forbedre betalingsbalancerne. I det engelske marked rammes i første omgang udførselen af konserves og ost her fra landet, men den senere nedsættelse af baconprisen var ligeledes et udtryk for engelske bestræbelser for at begrænse indførselen af mindre nødvendige varer, idet de engelske hjemmeforsyninger af svinekød havde nået et omfang, der gjorde det muligt at imødesee en stagnerende import fra Danmark med sindsro. Der er dog næppe tvivl om, at den i 1952 stadig voksende danske svineproduktion er blevet fulgt med opmærksomhed i det engelske fødevarerministerium, og at også den har været medvirkende til at bestyrke englænderne i troen på, at man uden at tage forsyningsmæssig risiko kunne spare valuta ved nedsættelse af baconprisen.

I årets løb har liberaliseringen af den europæiske handel været et stadigt problem herhjemme, da vort land ikke havde nået den vedtagne liberalisering af indførselen til 75 pct., og det viste sig vanskeligt at føre liberaliseringen af industriprodukter op til den krævede grænse. Der rejste sig i denne forbindelse en diskussion om, hvorledes man eventuelt kunne erstatte den beskyttelse, industrien nyder fordel af under importreguleringen med andre midler, af hvilke en forhøjelse af toldsatserne måtte komme i første række. De i denne anledning førte forhandlinger og anstillede overvejelser har ikke ført til noget resultat. Samarbejdet under O. E. E. C. er imidlertid fortsat, og skønt den europæiske betalingsunion ofte har været udsat for svære belastningsprøver, bl. a. på grund af store engelske og franske underskud, vedtoges det i sommer

at forny aftalen for det kommende år, dog med begrænsninger i trækingsrettighederne for debitorlande.

Som bekendt møder vort land vanskeligheder under liberaliseringspolitikken derigennem, at handelen med landbrugsvarer enten ikke liberaliseres eller begrænses af høje todsatser. Man modtog derfor med interesse det i fjor fra fransk side under navn af Pflimlinplanen eller den grønne plan stillede forslag om udvikling af et fælles europæisk marked for landbrugsprodukter. I årets løb har Danmark stillet sig positivt over for planen og deltaget i de om dens forberedelse førte forhandlinger. Da disse endnu er i gang, kan man ikke sige noget om, hvilke realiteter de stillede forslag kan føre til, og om der overhovedet kommer andet ud af det hele end drøftelser, hvilket på nuværende tidspunkt nærmest synes det sandsynligste. Hvis et fælles europæisk marked for landbrugsvarer skal få nogen betydning, kan det kun opnås ved, at handelen med landbrugsvarer frigives i stigende grad, og af de udtalelser, som planen har fremkaldt fra mange lande, fremgår det, at man mener, at landbruget i pågældende land indtager en sådan stilling og har sådanne økonomiske og sociale opgaver at udfylde, at der ikke kan ske afkortninger i den særlige beskyttelse, netop det land yder sit landbrug. Dermed er planens hensigt: at forøge og billiggøre landbrugsproduktionen samt gøre Vesteuropa mere uafhængig af tilførsler udefra, gjort illusorisk.

Et altid aktuelt problem her i landet er en større spredning af vor afsætning, og det har også været drøftet intensivt i det forløbne år. Hvor meget der kan nås på dette område, vil åbenbart være afhængigt af, i hvilken grad det lykkes at forøge industrieksporten, da landbrugsmarkedet i det store og hele er begrænset til Vesteuropa og inden for dette til England. Nu er der efter krigen sket en forbedring i eksportens sammensætning derigennem, at det er lykkedes industrien at udvikle sin eksport, så den efter værdi andrager 43 pct. af den samlede eksport, men det er et åbent spørgsmål, om tempoet i industrieksportens fremgang kan opretholdes.

Landbrugets arbejdskraft.

Ved Det statistiske Departements landbrugstælling i juli måtte man konstatere en ret betydelig tilbagegang i landbrugets arbejdsstyrke, som var 13 000 medhjælpere mindre end året før. Der var tilbagegang både i fast og løs medhjælp, idet de faste medhjælpere af alle kategorier gik 10 600 tilbage, og antallet af løse medhjælpere var 2400 lavere end året før. Landbrugets arbejdsstyrke var sammensat af 144 600 mandlige medhjælpere mod 203 100 i 1939 og 56 900 kvindelige medhjælpere mod 103 800 i 1939. Den mandlige medhjælp er dermed gået tilbage med 29 pct. og den kvindelige medhjælp med 45 pct. i løbet af 13 år. Imidlertid har tilbagegangen kun gjort sig gældende for den ugifte medhjælp, idet faste og løse daglejere beskæftigedes ret uforandret i antal, og siden 1939 er de ugifte medhjælpere ialt gået tilbage med 39 pct., som fordeler sig med en tilbagegang på 41 pct. for hjemmевærende børn og 38 pct. for fremmede medhjælpere.

Tilbagegangen har som bekendt flere hver for sig vigtige årsager. En af disse er nedgangen i fødselshyppigheden, som nåede et lavmål i trediverne, men da den atter steg stærkt i årene under og lige efter krigen, vil de årgange unge, der i de nærmest kommende år går ind i erhvervslivet, være stadigt voksende i antal, og der er dermed udsigt til noget større udbud af arbejdskraft, som også vil gøre sig gældende i landbruget.

Arbejdskraften i landbruget.

Det statistiske Departements tællinger.

	Børn, slægtninge		Ugifte medhjælpere		Faste daglejere		Ialt fast medhjælp	Løs medhjælp	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder		Mænd	Kvinder
1939.....	61 800	46 300	109 900	45 900	15 000	8 000	286 900	16 400	3 600
1951.....	42 900	26 300	72 300	29 000	18 300	5 000	193 800	17 200	3 500
1952.....	41 000	22 900	69 000	27 100	18 800	4 400	183 200	15 800	2 500
1952 ÷ 1951	÷ 1 900	÷ 3 400	÷ 3 300	÷ 1 900	+ 500	÷ 600	÷ 10 600	÷ 1 400	÷ 1 000

1) Tallene er anslået, da der i 1939 ikke foretoges optælling af midlertidig medhjælp på tællingsdagen, men kun af antal arbejdsdage, præsteret af midlertidige medhjælpere i året forud for tællingsdagen.

Virkningerne af dette større udbud af arbejdskraft vil dog være noget forskelligt fra, hvad man har kendt i tidligere tid, idet både landbohjemmene og andre hjem i landdistrikterne, hvorfra landbrugets medhjælp rekrutteres, i nutiden i stigende grad søger at skaffe de unge en uddannelse i det erhverv, hvor de kan finde en fremtid, og ikke som tidligere blot lader børnene vokse op som landarbejdere i håb om, at de senere kan finde en passende beskæftigelse i eller uden for landbruget.

På grund af denne tendens og nedgangen i fødselshyppigheden er nyrekrutteringen af landbrugets mandlige arbejdsstyrke efterhånden nået så langt ned, at den knap og nap vil være tilstrækkelig til besættelsen af de ledige permanente arbejdspladser i landbruget, en udvikling, som iøvrigt må føre til en betydningsfuld ændring i sammensætningen af landbrugets arbejdsstyrke i retning af beskæftigelse af forholdsvis flere gifte arbejdere.

Forholdstal for medhjælperlønninger.

Det statistiske Departement.

1935—36 = 100	Karle			Piger	
	16 år og derunder	17-20 år	21 år og derover	17 år og derunder	18 år og derover
Helårsløn 1951/52	649	620	569	490	462
» 1950/51	586	561	519	463	437
» 1938/39	138	139	139	121	122
Sommerløn 1952	660	660	599	499	476
» 1951	610	600	559	472	450
» 1938	135	137	137	119	120

De stedfindende forskydninger i arbejdsstyrken kommer naturligvis til udtryk i arbejdslønnen. I 1951—52 steg den kontante løn som helhed ca. 10 pct., hvilket altså ikke var tilstrækkeligt til at fastholde samme arbejdsstyrke som i 1951, men meget symptomatisk steg lønnen for de yngre medhjælpere mere end for voksne karle; det er den samme tendens, som har gjort sig gældende lige siden den stærke tilbagegang i landbrugets arbejdsstyrke begyndte i krigsårene, men trods den relativt stærke lønforhøjelse for drenge og de helt unge, må man konstatere den stærke nedgang i deres antal.

Sæsonvariationen i landbrugets arbejdsstyrke fra juli til november var i år usædvanlig derved, at der beskæftigedes lidt flere arbejdere i november end i juli og flere arbejdere end i november i fjor. Den væsentligste årsag hertil var den vanskelige og langtrukne roehøst, men det er også muligt, at arbejdsstyrken er kommet så langt ned, at landbruget bestræber sig for at fastholde medhjælperne. Også i de nærmest foregående år har der været en tendens i den retning at spore, og det kunne tænkes, at landbruget dermed er på vej til at udvikle mere stabile beskæftigelsesforhold, hvilket arbejdsstyrkens sammensætning med de meget »tynde« unge årgange opfordrer til.

Sæsonvariation i landbrugets arbejdsstyrke.
Det statistiske Departement.
Antal medhjælpere.

	Juli	November	Forskel	pct.
1952	201 500	202 300	+800	+0,4
1951	214 500	199 800	14 700	6,9
1947	235 800	200 700	35 100	14,9
1943	281 500	261 100	20 400	7,2

Ved forhandlingerne i foråret om landbrugets arbejdsoverenskomster stillede Landarbejderforbundet atter krav om indførelse af en ottetimers dag i landbruget. Forhandlingerne trak i langdrag, men det lykkedes at gennemføre et forlig uden som i fjor at påkalde rigsdagens mellemkomst. Ved forliget fik landarbejderne foruden lønforhøjelser i henhold til prisstigningen 3 ugers ferie i lighed med, hvad byarbejderne havde opnået ved deres overenskomstforhandlinger, samt en forkortelse i arbejdstiden til 8½ time, således at der arbejdes 9 timer fra 15. maj til 15. november og 8 timer fra 15. november til 15. maj. Det var altså et yderligere skridt på vejen til otte-timersdagen, som indlededes i fjor med nedsættelse af arbejdstiden fra 9 til 8¾ time.

I foråret forelå betænkning fra den af socialministeren nedsatte kommission til undersøgelse af virkningerne af en arbejdstidsforkortelse i landbruget. Kommissionens slutninger

måtte naturligvis blive, at en forkortelse af arbejdstiden til 8 timer i hvert fald en overgang måtte medføre en mindre produktion, men desuden fremhævedes det, at en generel otte-timersdag navnlig måtte medføre store tilpasningsvanskeligheder i de landbrug, der kun har een fremmed medhjælper, som foruden i det almindelige landbrugsarbejde også bistår ved husdyrenes pasning.

I kommissionen deltog landbrugets arbejdsgiverforening som repræsentant for landbruget, medens landboforeningerne ikke havde ønsket at indtræde, og landboforeningerne har dermed intet ansvar for kommissionens betænkning, men samtidig mistede de den foreliggende lejlighed til at fremsætte deres syn på arbejdstidsproblemet. Dette kunne der imidlertid have været anledning til at gøre, da kommissionens materiale såvel som erfaringerne iøvrigt viser, at de på endogså ret begrænsede områder gennemførte arbejdsaftaler har stor gennemtrængningsevne, så de bliver almindeligt gældende.

Landejendomspriserne.

I 1951 omsattes der ialt 10 472 bebyggede landejendomme mod 12 606 i 1950; af salgene i 1951 var 2281 familiesalg og 6374 salg i fri handel mod henholdsvis 2391 og 8216 året før. Det var altså en ret betydelig nedgang i antallet af ejendomsalg, der fandt sted i 1951, og for de to første kvartaler af 1952 har der yderligere været nogen tilbagegang. Medens omsætningen af landejendomme i 1947 var dobbelt så stor som i 1935, var den i året juli 1951 til juni 1952 af nogenlunde samme størrelse med relativt størst omsætning for huse.

I år som i fjor har nedgangen i omsætning sin forklaring i en stærk stigning i ejendomspriserne, som på sin side er udtryk for den gode rentabilitet, der har været i landbruget i de senere år. Stigningen finder vedvarende sted for den faste ejendom, jord plus bygninger, medens løsnørværdien er stagnerende. Således var pristallet for den faste ejendom for huse i året juli 1951—juni 1952 240 mod 221 året før, medens de tilsvarende tal for gårde 1—12 tdr. hartkorn var henholdsvis 258 og 229. For den samlede ejendom var for de samme tids-

rum pristallet for huse 247 og 236 samt for gårde 257 og 238. Pr. td. hartkorn var prisen i 2. kvartal i 1952 for huse 74 273 kr. og for gårde 40 937 kr.

De meget høje ejendomspriser rejser væsentlige problemer. De er naturligvis til stor fordel for de besiddende landmænd, men denne fordel må købes med vanskelighederne med at få den næste generation i gang, og der opstår dermed en modsætning i interesser mellem generationerne, som det er vanskeligt at løse.

Salg af landejendomme.
Det statistiske Departement.

	Antal salg pr. kvartal	Huse $\frac{1}{4}$ -1 td. hartkorn		Gårde 1-12 tdr. hartkorn	
		Samlet købesum, kr. pr. td. htk.	Indeks 1935 = 100	Samlet købesum, kr. pr. td. htk.	Indeks 1935 = 100
1938	983	30 039	104	15 512	101
1950	1 596	65 658	228	35 094	228
1951	1 268	69 767	242	38 134	247
1952 1. kvartal ...	1 196	68 442	244	38 712	252
— 2. » ...	1 242	74 273	247	41 979	257

For at finansiere de høje ejendomspriser har en mere lem-fældig udlånspolitik fra kreditforeningerne været efterlyst, idet man har anført, at de fører en for forsigtig lånepolitik. Kreditforeningerne har på deres side svaret, at de har forøget udlånene, men at de i betragtning af tilbøjeligheden til fra det offentlige at indskyde økonomiske tilsvær på landejendommene forud for 1. prioriteten forringer sikkerheden, og at man iøvrigt har prisudviklingen fra mellemkrigsårene i frisk erindring, hvor landejendomspriserne omtrentlig halveredes. I den foreliggende situation må man nærmest give kreditforeningerne ret i deres synspunkt, men det må desuden forventes, at adgang til lettere og større lån i kreditforeningerne vil give ejendomspriserne endnu mere fart på opad, og at det bliver sælgerne og ikke køberne, der opnår fordelene herved. Således må det nødvendigvis gå i landbruget, hvor der trods tilbagegangen i antal unge beskæftiget i erhvervet er stor latent efterspørgsel efter landejendomme.

Opgjort i midten af 1951 var landbrugets gæld 5670 mill. kr. mod 5426 mill. kr. året før eller en forøgelse på 246 mill. kr., men da aktiverne også var steget, forblev gælden uforandret 31 pct. af aktiverne mod 55 pct. før krigen. Siden 1939 er prioritetsgælden steget fra 4152 mill. kr. til 5030 mill. kr. eller med 18 pct., medens den løse gæld er fordoblet fra 320 mill. kr. til 640 mill. kr.

Som helhed er landbrugets finansielle stilling altså særdeles fordelagtig sammenlignet med tiden før krigen, og den forøgede omsætning af landejendomme har ikke været i stand til at påvirke denne stilling i ugunstig retning. Som en væsentlig stabiliserende faktor må man nævne de forholdsvis større udbetalinger, der er krævet i en årrække sammenlignet med førkrigsårene ved køb af landejendom. Medens udbetalingen før krigen kun androg 20—30 pct. af købesummen, ligger den de senere år på 40—50 pct. Det er klart, at kravet om større udbetalinger virker begrænsende på omsætningen af landejendomme, og at det også holder ejendomspriserne noget nede, men dette må dog anses for en fordel, ligesom det giver en større modstandsevne over for konjunkturfald.

Landbrugets økonomiske resultat.

Sammenlignet med det foregående år var 1952 økonomisk karakteriseret ved lidt mindre produktion, men lige så gode naturlige produktionsvilkår; omkostningerne var noget højere, men da priserne også var højere, blev det endelige økonomiske resultat tilfredsstillende og lige så godt som året før.

Efter Det landøkonomiske Driftsbureaus beretning blev driftsresultatet for driftsåret 1951—52 det samme som for det forudgående driftsår. Nettoudbyttet blev i gennemsnit for hele landet for 1951—52 355 kr. pr. ha mod 329 kr. pr. ha året før, men da den investerede kapital steg fra 3 546 kr. pr. ha i 1950—51 til 3 820 kr. pr. ha i 1951—52, blev forrentningsprocenten beregnet på denne kapital af samme størrelse de to år, nemlig 9,3. Imidlertid steg den anslåede handelsværdi for de i beretningen medtagne brug stærkere end den investerede kapital, idet den var 5 858 kr. pr. ha i 1951—52 mod 5 249 kr. pr. ha

året før, og forrentningsprocenten efter handelsværdi gik derfor lidt tilbage og blev 6,1 i 1951—52 mod 6,3 året før.

Produktionsvilkårene var i driftsåret 1951—52 gunstige. Høsten opgjordes til 129 mill. a. e. eller af samme størrelse som i 1950, og vinteren var mild, ligesom græsvæksten kom tidligt og rigeligt. Et væsentligt minus var dog mund- og klovesygen, som i flere egne forvoldte betydelige tab.

For de af Driftsbureauet behandlede regnskaber blev produktionen i 1951—52 af samme størrelse som i 1950—51, men da priserne lå højere, blev *bruttoudbyttet* for de to driftsår henholdsvis 2 288 kr. og 2 091 kr. pr. ha. Forøgelsen i bruttoudbyttet var 9,4 pct., hvilket nogenlunde svarer til prisstigningen. *Driftsomkostningerne* forøgedes med 9,7 pct. fra 1 762 kr. til 1 933 kr. pr. ha, og *nettoudbyttet* blev dermed det omtalte 355 kr. pr. ha i 1951—52 mod 329 kr. året før eller 8 pct. højere.

Om end prisudviklingen som helhed var opadgående, var der dog et lille fald i prisindekset for salgsafgrøder, som gik tilbage fra 414 i 1950—51 til 402 i 1951—52, og forøgelsen i det samlede prisindeks, fra 327 til 353, skyldtes derfor stigninger i priserne på de vigtigere husdyrprodukter, for hvilke det samlede prisindeks steg fra 317 til 347. Disse prisforskydninger har naturligvis sat deres præg på årets driftsresultat for de forskellige egne og i de forskellige brugsstørrelser i overensstemmelse med sammensætningen af salgsproduktionen.

Af hosstående oversigt fremgår det, at nettoudbyttet forbedredes på Sjælland, de sydl. øer og i Midtjylland; det var omtrent uforandret på Fyn og i Østjylland, men det var lavere i Nord- og Vestjylland, variationer som må tilskrives variationer i høstens størrelse og i angreb af mund- og klovesygen.

Betragter man de forskellige brugsstørrelser, ser man, at nettoudbyttet for 1951—52 i forhold til året før er omtrent uforandret for de små brug og de store gårde, medens det er blevet forøget for de andre brugsstørrelser. Når de små brug trods de relativt gode priser på husdyrprodukter ikke har kunnet forbedre nettoudbyttet, skyldes det vel navnlig de høje foderstofpriser, som har virket begrænsende på produktionen,

Landbrugets driftsresultat 1951/52.

	Antal brug	Kroner pr. ha					Forrentningsprocent	
		Landbrugs-kapital (invest.)	Brutto-udbytte	Drifts-om-kost-ninger	Nettoudbytte		1951/52	1950/51
					1951/52	1950/51		
Sjælland	252	4330	2735	2323	412	344	9,5	8,6
De sydlige Øer ...	61	4865	2673	2140	533	497	11,0	11,1
Fyn	118	5101	2823	2467	356	354	7,0	7,5
Østjylland	205	4317	2475	2129	346	340	8,0	8,5
Midtjylland	204	3294	2129	1828	301	264	9,1	8,7
Nordjylland	85	3015	1895	1709	186	210	6,2	7,5
Vestjylland	94	3506	2113	1818	295	311	8,4	9,5
Under 10 ha	326	5388	3066	2749	317	311	5,9	6,2
10—20 »	187	3973	2419	2049	370	327	9,3	8,9
20—30 »	163	3644	2163	1788	375	347	10,3	10,3
30—50 »	176	3349	2066	1705	361	331	10,8	10,7
50—100 »	96	3063	1952	1608	344	308	11,2	10,9
100 ha og derover	71	2912	1847	1509	338	344	11,6	12,7

Alle ejendomme:

1951—52	1019	3820	2288	1933	355	—	9,3	—
1950—51	975	3546	2091	1762	—	329	—	9,3

Hvis landbrugskapitalen sættes til handelsværdi, fås følgende tal:

	1951-52	1950-51
Handelsværdi, kr. pr. ha	5858	5249
Forrentningsprocent	6,1	6,3

Hvis landbrugskapitalen regnes til bogført værdi, bliver de tilsvarende tal følgende:

	1951-52	1950-51
Bogført værdi, kr. pr. ha	3756	3041
Forrentningsprocent	9,5	10,8

men da også at arbejdsomkostningerne er forøget relativt stærkt for disse brug, hvilket kommer tilbage i arbejdsindtægten. For de store gårde har lavere priser på salgsafgrøder gjort sig gældende, og om end priserne på frihandelskorn lå højere i 1951—52 end året før, har denne prisstigning ikke formået at opveje prisfald på frø og andre afgrøder, da de store gårde efter kornloven har måttet aflevere en stor del af deres kornavl. For de øvrige brugsstørrelser derimod, der har haft mulighed for at drive forædlingsvirksomheden på egen avl, er der

stigning i nettoudbyttet; man har fået fordelene af de forøgede priser på husdyrprodukter.

Familiens arbejdsfortjeneste, kr. pr. ejendom.

	Under 10 ha	10—20 ha	20—30 ha	30—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha
1951/52	6 808	10 064	13 583	17 147	23 970	50 830
1950/51	6 392	9 045	12 470	15 761	20 931	50 296

Indtægt af ejendommen.

1951/52	7 880	11 879	16 424	21 097	29 005	66 438
1950/51	7 294	10 615	14 973	19 154	25 650	63 207

Forrentningsprocent efter handelsværdi.

Ejendomsstørrelse.

1951/52	3,8	6,1	6,6	6,9	7,2	7,7
1950/51	4,3	5,9	6,8	7,1	7,4	8,5

Forrentningsprocent efter handelsværdi.

<i>Landsdele:</i>	Sjæl- land	Syd- øer	Fyn	Øst- jylland	Midt- jylland	Nord- jylland	Vest- jylland
1951/52	6,0	7,0	4,8	5,2	5,7	3,8	5,5
1950/51	5,5	7,1	5,3	6,0	5,8	4,8	6,6

For familiens arbejdsfortjeneste, der er indtægten af den gældfri ejendom minus renten på den investerede kapital, har der været en stigning i forhold til året før for alle ejendomsstørrelser undtagen for de store gårde, skønt forrentningsprocenten er den samme. Stigningen fremkommer ved, at driftslederlønningen og familiens arbejdsvederlag er blevet forhøjet i overensstemmelse med den almindelige lønstigning. Den faktiske indtægt af ejendommen ligger imidlertid højere end familiens arbejdsfortjeneste, da egenkapitalen har afkastet en renteindtægt. I hosstående oversigt er indtægten af ejendommen beregnet ved at trække renteudgiften for året 1949/50 fra indtægten af den gældfri ejendom for 1951/52, men da renteudgiften vil være steget noget i løbet af de to år, er de anførte beløb lidt for høje. Det ses, at de mindre brug og de små gårde havde en indtægt af ejendommen på henholdsvis 8 120 og 11 907 kr., og man kan deraf slutte, at selv om det er gode tider

for landbruget i forhold til før krigen, har det store flertal af landmænd kun jævne indtægter, da de to nævnte størrelsesgrupper repræsenterer 75 pct. af samtlige landbrug, og deres indtægter ligger under eller på niveau med pristalsfamiliens indtægter.

For landbruget som gruppe og sammenlignet med de øvrige erhverv er den forbedring i de økonomiske kår, der fandt sted under og efter krigen, blevet bevaret i de senere år. Således udgjorde landbrugets bruttofaktorindkomst i 1951 4 499 mill. kr. af en samlet bruttofaktorindkomst for hele landet på 24 286 mill. kr. eller godt 18 pct., og da landbrugets nettofaktorindkomst ligger forholdsvis lidt højere, har landbrugserhvervet en samlet indkomst, der forholdsmæssigt omtrentlig svarer til landbrugsbefolkningens andel af den samlede befolkning. Det er et usædvanligt forhold, som man kun ganske undtagelsesvis genfinder i andre lande, hvor landbruget som regel tjener en mindre og oftest en betydelig mindre andel af nationalindkomsten, end der svarer til landbefolkningens andel af den samlede befolkning; og dette var jo også tilfældet her i landet lige til krigens udbrud.

Landbrugets investeringer er i løbet af de senere år stadig blevet forøget i et stærkere tempo, end der svarer til prisstigningerne. Således var investeringerne i bygninger og inventar efter Det statistiske Departements opgørelse 280 mill. kr. i

Investeringer i landbruget, mill. kr.
Det statistiske Departement.

	1951	1950	1949	1948	1947
Nybygninger	92	54	54	27	24
Nyanskaffelser af maskiner	185	141	120	88	60
Ensilagebeholdere m. v.	22	18	11	8	4
Grundforbedring	38	35	48	46	32
Vedligeholdelse af:					
Bygninger	122	116	118	95	89
Maskiner	74	76	78	69	71
Ialt	533	440	429	333	280
Besætningsforøgelse	÷ 156	85	184	88	÷ 211
Bruttoinvestering	377	525	613	421	69

1947, og forøget fra år til år beløb den sig til 533 mill. kr. i 1951. Imidlertid reduceredes besætningerne en del i 1951, således at bruttoinvesteringerne blev 377 mill. kr. mod 525 året før og 613 mill. kr. i 1949. Man vil i omstående oversigt lægge mærke til den stærke forøgelse i nybygning samt i nyanskaffelser af maskiner og i opførelse af ensilagebeholdere.

Investeringer kræver imidlertid penge, og efter mange og samstemmende udtalelser har landbruget ikke været i stand til at fremskaffe den fornødne kapital fra opsparing, men må låne af leverandører og fra andre kreditkilder, således at likviditeten ofte er anspændt. Dette gælder selvfølgelig især for nybegynderne, der har købt ejendommene til høje priser, men iøvrigt stiller bl. a. mekaniseringen, som er godt i gang på de mindre bøndergårde, større kapitalkrav, end der kan honoreres ud af den løbende opsparing på disse ejendomsstørrelser.

Den for nybegynderne eller de unge landmænd anspændte situation har dannet baggrund for stærk landmandskritik af beskatningen. Bl. a. anfører man, at de yngre, der ved særlig arbejdsomhed og flid stræber efter at forbedre og konsolidere deres bedrifter, rammes for hårdt af den progressive beskatning. Det er utvivlsomt rigtigt, men man må retfærdigvis tilføje, at de deler kår med landets øvrige befolkning, og at man i alle erhverv møder det samme problem, om det kan betale sig at arbejde mere og tjene mere. Det er en for samfundsøkonomien ikke ufarlig tendens, da den både gør sig gældende ved at formindske arbejdsomheden og i dårlig økonomi ved anvendelsen af produktionsmidlerne, men med de vældige byrder, der er påført statsbudgettet, synes der ikke at foreligge nogen umiddelbar mulighed for en forbedring af stillingen.

Med den gode høst i 1952 i ryggen skulle det være sandsynligt, at det indeværende driftsår bliver omtrent lige så tilfredsstillende som 1951/52. Omkostningerne ligger ganske vist gennemgående højere, men noget lavere foderstofpriser og da navnlig besparelser i foderstofindkøb skulle kunne opveje dette forhold, da salgspriserne som helhed er omtrent uforandrede.

Fra den faglige arbejdsmark.

Der er i tiden mange faglige spørgsmål, der trænger sig på, og blandt disse tør man sige, at organiseringen af konsulentarbejdet, altså af selve oplysningsarbejdet, indtager en central stilling. I årets løb har der været ført mange og mangesidige forhandlinger om en reorganisering af konsulentarbejdets finansiering, derimod har man ikke beskæftiget sig med en nyordning af selve den rådgivende virksomhed, som man tænker sig fortsat efter den hidtidig fulgte linie. Der er meget, der taler for, at dette er rigtigt, men hvorvidt det vil komme til at slå til, vil åbenbart komme til at bero på den måde, man vælger til fremskaffelse af de fornødne midler.

Der har i denne henseende været drøftet flere muligheder, men det ser ud til, at man ikke mener at kunne fremskaffe landbrugets bidrag til konsulentarbejdet igennem forhøjede medlemsbidrag til de landøkonomiske foreninger af frygt for frafald af medlemmer, og hvis dette fastholdes, er man henvist til at finde penge frem fra omsætningen af produkter eller produktionsmidler, hvorved en ny kreds af organisationer inddrages direkte i konsulentarbejdet.

Man har allerede taget de første skridt ad denne vej ved ansættelse af svinefodringskonsulenterne i samarbejde mellem slagterierne og de landøkonomiske foreninger, samt ved ansættelse af fjerkrækonsulenterne, og det næste skridt kunne blive, at mejeriorganisationerne eller kvægavlsforeningerne fik part i ansættelsen af kvægavlskonsulenterne. Det kunne godt blive en udmærket ordning, da andelsforeningerne har lettere ved at udlodde omkostningerne på landmændene end de landøkonomiske foreninger, men disses arbejdsområde vil naturligvis indsnævres og måske gøre det vanskeligere at fastholde medlemmerne.

En stabil og rationel ordning af konsulentarbejdet er så meget mere påkrævet, som de opgaver, der vil påhvile konsulenterne i fremtiden, efterhånden afklares mere og mere. Man kan således konstatere, at det forløbne år har vist, at vore markeds aftageevne og aftagevilje er ret nøje begrænset for de

landbrugsvarer, der er specialiteter her i landet; der er altså ikke frie udfoldelsesmuligheder for produktionen, og derved forstærkes kravene om indre rationalisering af bedrifterne eller forbedring af produktiviteten, som det er blevet så moderne at tale om.

Det er naturligvis ikke en ny opgave; det nye er, at den trækkes så stærkt op som den væsentligste eller eneste udvej til forbedring af det økonomiske resultat, og i bestræbelserne herfor vil konsulenternes bistand ved tilrettelæggelsen af produktionen i den enkelte bedrift få endnu større betydning end tidligere. Konsulenten skal komme til den enkelte bedrift med sine erfaringer og det friske syn på tingene, som ofte er forudsætningen for de nye impulser, der kan bryde indgroede vaners magt, men den herved forøgede arbejdsbyrde kan konsulenterne kun påtage sig, hvis de aflastes for deres altfor tidrøvende rutinearbejde.

Man må håbe, at en kommende konsulentordning vil skabe betydeligt forbedrede arbejdsvilkår for økonomikonsulenterne, hvis tid kan anvendes netop meget mere produktivt end ved regnskabsføring og varetagelse af skattesager. I fremtidens landbrug bliver der brug for kalkulationen som et centralt hjælpemiddel til erstatning for skønnet og følelsen, og landmanden vil på dette område behøve en sagkyndig bistand, som økonomikonsulenterne bør yde.

I forbindelse med konsulentordningen kan det nævnes, at man i 1952 gennemførte en ny ordning af det landøkonomiske ungdomsarbejde, således at man skabte grundlaget for et udvidet samarbejde mellem de organer, der varetager denne vigtige opgave. Forhåbentlig vil nyordningen betyde en virkelig effektivisering af ungdomsarbejdet, som det desværre aldrig er lykkedes at få til at trænge dybt nok ind i eller ned i de unges rækker. Det er ikke velhørt i mange kredse at lufte tanken om undervisningspligt for de unge, ja, en pligt har der for så vidt altid foreligget, som dog aldrig er blevet taget synderlig alvorligt, men kan man vedvarende påtage sig ansvaret for, at landbrugets ungdom møder dårligt forberedt til at udfylde deres arbejdspladser i hård konkurrence både hjemme-

fra og udefra. Det er ikke alene økonomiske, men også sociale og rent menneskelige problemer, det her drejer sig om.

Der afholdtes i sommer her i landet en i enhver henseende vellykket husdyrbrugskongres, som både mændene, der stod bag den, og landet havde ære af. En sådan kongres har flersidige formål, nemlig dels det rent ideelle: at pleje videnskaben, at fremme erkendelsen og at skabe frugtbare personlige kontakter, dels det mere praktisk betonedede formål at skabe kendskab til og interesse for forholdene i kongreslandet. Dette gælder for alle kongresser, hvor de end afholdes, og det gjaldt også for den afholdte husdyrbrugskongres, hvor der bl. a. skabtes en forøget interesse for dansk husdyrbrug, som man fra dansk side håber på bl. a. vil give sig udtryk i en forøget efterspørgsel efter danske avlsdyr, hvorved det i de senere år meget dygtigt organiserede arbejde for en forøget avlsdyr-eksport ville kunne styrkes. Man må dog ikke overvurdere den direkte økonomiske betydning af en sådan avlsdyr-eksport, som selv i lande som England og Svejts hjembringer forholdsvis beskedne beløb, men når den alligevel kan være særdeles betydningsfuld, skyldes det dens indirekte virkninger eller den stimulans, den giver avlsarbejdet i eksportlandet.

For at gøre sig stærkere gældende på dette område og for iøvrigt at styrke landbrugets afsætning, har man ført planen om en udvidelse af statskonsulentvirksomheden i udlandet videre, og der vil blive ansat tre nye statskonsulenter, en i Frankrig, en i Italien og en i Sydamerika. Angående den sidste må man indrømme, at Sydamerika ikke er noget lille område.

Husdyrbrugskongressen fik atter diskussionen om betimeligheden af vor åben-dørs-politik i landbruget over for fremmede til at blusse op, da der altid er nogle, der mener, at vi derved kan udlevere fordele og skade os selv. Det er et højst ejendommeligt synspunkt i et lille land, hvor landbruget nok er fremskredent, men ingenlunde så langt fremme, at man ikke har noget at lære ude fra, og hvor man iøvrigt, hvis man ville gøre det op, ville nå til det resultat, at af de teorier og impulser, der har drevet udviklingen frem de sidste 200 år, er langt, langt den største del kommet fra udlandet, og der

intet er, der tyder på, at det samme ikke vil blive tilfældet i fremtiden. Lad os derfor være gæstfri, om ikke af andre så af rent egoistiske grunde.

Af større landsomfattende foranstaltninger kan man nævne, at der har været arbejdet med omfattende planer om at anvende betydelige beløb af Marshall-modregningsmidlerne til en intensivering af landbrugets oplysnings- og forsøgsarbejde. Disse planer, der syntes noget vidtløftige og ikke funderet i det initiativ fra den almindelige landmand, som man her i landet altid og med rette har lagt så stor vægt på, er foreløbig ikke blevet til noget, og man må håbe, at det mere kunstlede, disse planer indeholdt, må blive udeladt. Derimod er der fra samme kilde blevet stillet et stort beløb til rådighed for rationalisering af landbrugets produktionsselskaber, og da det blev langt overtegnet, viser det, at man her er inde på opgaver, som landbruget forstår, og hvor man ved, at der er meget at indhente. Bl. a. ser det ud til, at man i mejeriproduktionen ikke blot vil forsøge nye veje i afsætningen, men også i produktionen, hvor forøvrigt centraliseringen af osteproduktionen allerede har givet gode resultater.
